

הערכת רווחה של בקר לחלב מבט עולמי

גלעד פקטור - החקלאית
faktor@hachaklait.co.il

כאנשים שעוסקים בגידול וטיפול בבעלי חיים, האינטרס שלנו תואם את האינטרס הציבורי - גידול בעלי חיים בתנאי רווחה מיטביים, תוך הקפדה על איכות המוצר (חלב) ורווחיותו. על מנת להחליט מהם תנאי רווחה מיטביים עלינו לקבוע קריטריונים לרווחה וחשוב מכך - לקבוע כיצד והאם, אנו ממלאים אחר קריטריונים אלה. לשם כך יש ליצור פרוטוקול הערכת רווחה לכל תחום של גידול בעלי חיים

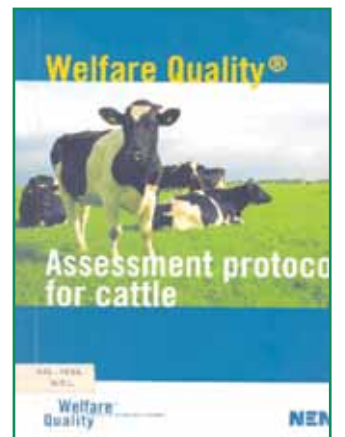
פירוט הנושאים שייבדקו:

- 1. מניעת רעב:** מדגם על פי מפתח (נספח א) שייבדק להערכת מצב גופני - 0 = מצב גופני תקין, 1 = רזה מאוד, 2 = שמנה מאוד. יש לחשב אחוז הרזות מאוד ולכתוב בדוח.
- 2. מניעת צמא:** בחינת כל השקתות לניקיון - 0 = נקי, 1 = מלוכלך חלקית (חלק מהשקתות מלוכלכות) = 2 מלוכלך (רוב השקתות מלוכלכות). בחינת אורך השקתות - לפחות 6 ס"מ לפרה בחינת קצב זרימת המים בשוקת - אם הקצב הוא פחות מ-20 ליטר לדקה יש להכפיל את אורך השקתות ל-12 ס"מ לפרה. תפקוד השקתות - האם מים זורמים בעת ירידת המפלס.
- 3. מרבץ/תאי רביצה:** מדגם של עד 12 קבוצות של 25 פרות לקבוצה, 10 דקות לקבוצה. יש לבחון זמן מעבר מעמידה לרביצה - התחלת מדידת כיפוף מפרק קרפלי אחד. כמוכך, יש לבדוק התקלות בציוד ובמתקנים בעת רביצה (מיועד לתאי רביצה) - 0 = ללא התקלות, 2 = התקלות - יש לציין אחוז הפרות שקיבלו ציון 2. יש לציין מהו אחוז הפרות הרובצות מחוץ לאזור המיועד (תאי רביצה).
- 4. ניקיון הפרות:** נבחנת רמת הכלוך על גבי רגליים אחוריות (חלק תחתון ועליון) ועל גבי עטין. 0 = נקי או מעט לכלוך מפורז. 2 = מלוכלך - לכלוך בשטח שגדול מכף יד מוגבה ובולט. רושמים אחוז פרות מכלל הנבדקות עם ציון 2.
- 5. קשירה ומרעה -** לשמחנתנו, אין בארץ רפתות קשירה ולצערנו, גם אין מרעה לבקר לחלב - לכן סעיף זה איננו רלוונטי לישראל. יש צורך לשקול ולהכליל בדוח הישראלי נושא של קשירת עגלים ועגלות.
- 6. צליעות:** בדיקה של העדר כולו ביציאה ממכון החליבה או בהליכה בשביל אחר מוכר ולא נוקשה/חלק. 0 = ללא צליעה. 1 = צליעה קלה - העברת משקל לא אחידה בין הרגליים, קצב לא אחיד. 2 = צליעה

פרוטוקולים להערכת רווחה קיימים כבר בעולם המערבי. מטרת כתבה זו היא הצגת הפרוטוקולים הקיימים בעולם כבסיס ליצירת פרוטוקול ישראלי המותאם לצרכים שלנו. חשוב לזכור שלא כל דבר שמתאים לרפת באירופה או בארה"ב מתאים לרפת הישראלית. לפיכך, יש לבחון את המצב מעבר לים ולאחר מכן לבצע התאמות לארצנו, עם תנאיה המיוחדים.

Welfare Quality®

הפרוטוקול המפורט והמעמיק מכולם. פרוטוקול זה הוכן בצורה מוקפדת על ידי האיחוד האירופי וכמוהו קיימים גם פרוטוקולים להערכת רווחה של בקר לבשר, מטילות, פטם וחזירים. פרוטוקול זה קובע ניקוד שבין 0 ל-2 כמעט לכל נושא נבדק. 0 = רווחה טובה. 2 = רווחה איננה טובה (טעונה שיפור). ההערכה מתבצעת על ידי מעריכים שעברו הכשרה מיוחדת.

הכנה לביקור: לפני כל ביקור לצורך הערכה, יש לקבל מידע על הרפת במגוון תחומים: שגרת חליבה, מספר הפרות בעדר, מספר הקבוצות, עגל/מזריע, עולים (יש/אין), מועד הטילוף האחרון (רצוי שיהיה יותר מארבעה שבועות לפני הביקור), הפרעות אפשריות ביום הביקור (העברות, הגעת יועצים, עבודות תחזוקה), נוכחות מנהל הרפת בביקור, מידע על סת"ס ומבנה הסכנות.

10. **נשימה:** פרה המתאמצת לנשום תקבל ניקוד של 2. נשימה מאומצת משמעה נשימה רועשת, שימוש רב בשרירי הבטן, נשימה מהירה. הנושמת ללא מאמץ ניקוד 0.
11. **שלשול:** יש לבדוק עדות לשלשול על גבי אזור שורש הזנב. על האזור המלוכלך להיות בגודל של כף יד לפחות.
12. **דלקות רחם:** יש לבדוק מה אחוז הפרות עם הפרשות רחם (הנראות לעין בעת הביקור).
13. **סת"ס:** מספר הפרות עם סת"ס הגבוה מ-400,000 (מקבלות ציון 2).
14. **תמותה:** אחוז תמותה בשנה שלפני הביקור בקרב החולבות.
15. **המלטות קשות:** אחוז הפרות עם המלטות קשות מכלל הפרות שהמליטו בשנה האחרונה.
16. **רביצה:** אחוז הרובצות מכלל החולבות בשנה שלפני הביקור.
17. **פוזדורות כואבות:** הסרת קרניים - ניתן ציון מ-0 (לא מסירים קרניים) ל-3 (גדיעת קרניים בפרות בוגרות) ו-1 = שימוש בטרמוקאוטר ו-2 = שימוש במשחה. כמוכן, משוקלל השימוש בחומרי הרדמה וטשטוש ובחומרים לשיכוך כאבים. קטיעת זנב: 0 - לא נעשה, 1 - שימוש בטבעת גומי 2 - ניתוח. כמוכן, משוקלל השימוש בטשטוש/הרדמה ושיכוך כאבים.
18. **התנהגות חברתית:** הערכת קבוצות של 25 פרות למשך 10 דקות ובחינת התנהגויות תוקפניות (נגיחה, רדיפה, הקמה והברחה) ורישום ממוצע של מספר התנהגויות תוקפניות לפרה בשעה.
19. **יחסי אדם פרה:** מתקבלים לראש הפרה האוכלת מהאבוס ממרחק 2 מטר ומתקדמים 60 ס"מ בכל פעם עם ידיים באוויר מונפות למעלה בזווית של 45 מעלות כשגב כף היד מופנה לפרה. יש לרשום את המרחק שבו הפרה נסוגה. אחוז הפרות שניתן לגעת בהן, שניתן להתקרב אליהן

- חמורה - קושי ניכר בהנחת משקל על רגל אחת לפחות.
7. **לקויות עור:** יש לבחון פרות ממרחק של 2 מטרים מחלק גוף אחורי לקדמי בחמישה חלקי גוף שונים. לקות מוגדרת כפצע או נפיחות או התקררות בקוטר 2 ס"מ לפחות. התקררות - אזור ללא שיער או עם שיער קצר מאוד. פצע או נפיחות - גם פצע של תג שנפל או פצע בפטמה וכן דלקת של העור כלולים בהגדרת פצע. חומרת הלקויות: 0 = ללא לקויות, 1 = לקות קלה - התקררות ללא פצע או נפיחות, 2 = לקות חמורה - לפחות פציעה אחת או נפיחות.
8. **שיעול:** יש לבדוק בקבוצות של 25 פרות ולהמתין 10 דקות בהתבוננות על כל קבוצה ולספור שיעולים. יש לרשום מספר שיעולים ממוצע לפרה ל-10 דקות.
9. **הפרשות מהאף ומהעיניים:** יש לבדוק מה אחוז הפרות עם הפרשות מהאף ומה האחוז עם הפרשות מהעיניים (הפרשה מהעיניים נחשבת כזו אם אורכה מעל 3 ס"מ).

אמבר
מכון לתערובת

מאחלים
חז חירות שמה!

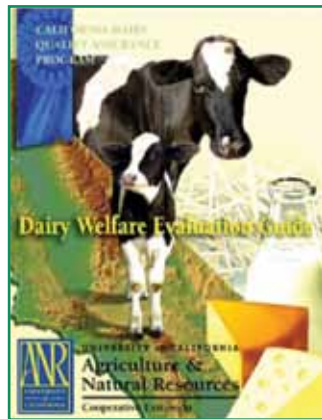

www.ambar.co.il • 04-6321313 פקס • 04-6321300 טל • 38100 חפר J.T. גרנות • אמבר מכון לתערובת

Dairy Welfare Evaluation Guide (דיוויס ארה"ב)

ניהול וביצוע:

- ההנהלה כותבת נוהלים ודואגת להנחלים
- הצוות עובר ריענון נוהלים פעמיים בשנה
- הצוות עובר הכשרה מעשית בטיפול נכון בע"ח
- כל בע"ח נבדק פעם ביום לנוחות, שינויי התנהגות וקשיי תנועה
- הוראות והנחיות לסופי שבוע ואירועי חירום יופיעו במקום בולט באנגלית ובספרדית.

- אין התייחסות לגודל מדגם וגורם מבקר.

בריאות:

- ישנו וטרינר קבוע לרפת
- אין מבצעים קיטום זנב כדבר שבשגרה
- ישנם פרוטוקולים לטיפול ב: חיסונים, טפילים, הסגר, טילוף, בדיקות פוריות, סירוס, המתה, הסרת קרניים, הסרת פטמה עודפת.

מתקנים ותנאי סביבה:

- מתקנים מתוכננים ומתוחזקים כראוי.
- תאורה מאפשרת לבחון כל בע"ח.
- לכל פרה אזור נקי ויבש לרבוץ ולהעלות גרה.
- לכל פרה תא רביצה משלה.
- המבנה מתוכנן כך שפרות תוכלנה לנוע ולהפעיל את גופן כמוכן, פרות מוחלשות* יכולות לאכול ולשתות.
- פרות שאינן דומיננטיות - הן צריכות אפשרות להתחמק מהדומיננטיות, לנוח לאכול ולשתות.
- המחלוב מתוכנן כך שפרות לא תעמודנה על בטון יותר משעתיים, מרגע שיצאו מהחצר ועד לחזרה אליה.
- עקת החום מטופלת - מאווררים או מתזים וצל, שינויי תזונה.
- קיימת חצר טיפולים מבודדת - רחוקה מהפרות אחרי המלטה, עגלות, וחצר המלטה.
- לכל בע"ח גישה לצל בקיץ והגנה בחורף.

מזון ומים:

- יש להזין בהתאם לדרישות NRC.
- אבוס מספיק לאפשר הזנה גם לחלשות בקבוצה.
- כשפרות אינן נחלבות יש להן גישה חופשית למזון.
- לפרות גישה חופשית למים - מתקני מים מונעים קיפאון ונמצאים במיקום שנוח לפרות להגיע אליהם.

ניהוג ושינוע:

- דגלים ואמצעי סימון ישמשו לניהוג. שימוש במקלות/חשמל יהיו אמצעי אחרון כשיש סיכון לחיי אדם או בעל חיים.
- פרות לא ירוסנו ליותר משעתיים.
- אמצעי העמסה יתוכננו שלא לפצוע בע"ח ולשינוע קל.
- אמצעי שינוע יצמצמו עקת חום ויאפשרו מינימום של מעברים.
- יש למיין בע"ח לפי גודלם ולא לצופף אותם.

עד 50 ס"מ ושניתן להתקרב עד 100 ס"מ. אין להביט בעיני הפרה אלא על חוטמה.

20. **הערכת התנהגות איכותית של הפרות בקבוצה** (לא הערכה של פרה יחידה) על פי 20 פרמטרים שיבחנו במשך 20 דקות משמונה נקודות שונות. הניקוד לכל פרמטר ניתן על סקאלה ממינימום למקסימום, כמפורט להלן:

פעילות מינימום-----מקסימום
רגועות, פוחדות, עצבניות, אדישות, מתוסכלות, חברותיות, משועממות, עסוקות, סקרניות, מלאות חיות.

לשיטת הערכה זו יתרונות וחסרונות, ואינני חושב שיש לאמץ אותה לבחינה בישראל כמות שהיא.

חסרונות השיטה, לטעמי, הן:

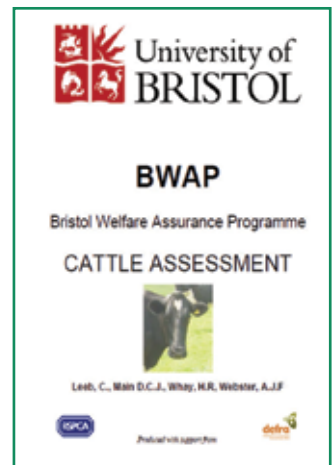
- א. זמן הערכה ארוך.
- ב. מדידת צליעה לוקחת זמן רב.
- ג. מדדים שאינם רלוונטיים לישראל (מרעה, תאי קשירה).
- ד. חישוב ציונים מורכב ודורש נוסחאות וכלים סטטיסטיים.

יתרונות השיטה הן:

- א. פירוט רב.
- ב. הגדרת גורם מעריך.
- ג. שיטת ניקוד עם ציון סופי..
- ד. מגוון רחב של נושאים שנבדקים.

Bristol Welfare Assurance Programme (BWAP)

פרוטוקול זה הוכן על ידי המחלקה לרווחת בעלי חיים באוניברסיטת בריסטול שבאנגליה והוא דומה בחלקו לפרוטוקול האירופאי. ההבדל המהותי בינו למודל האירופאי הוא שמודל זה אינו בוחן את סביבת הפרה, אלא רק את יכולתה להתמודד עם הסביבה הנתונה. כמוכן, פרוטוקול זה אינו מנקד את הרפת הנבדקת, אלא בוחן כל נושא ונושא וממקם את הרפת הנבדקת לפי אחוזונים ביחס ל-53 רפתות שמייצגות את כלל הרפתות

באנגליה (רפתות האינדקס). כך לדוג', אם ברפת הנבדקת יש 30% פרות צולעות בעת הבדיקה, היא תקבל ציון E בקטגוריה זו, מה שאומר שרפת זו נמצאת בחמישון התחתון (רק 20% מרפתות האינדקס היו גרועות ממנה). גודל המדגם: בכל פרמטר שנבדק הוא כ-20% מהפרות, ותמיד מדובר על 20% מכל קבוצה.

יתרונות וחסרונות BWAP:

בסוף הפרוטוקול מצורף הסבר על חשיבות כל סעיף בו. **יתרונות:** התעמקות בגישה חיובית, המון תמונות והסברים גרפיים. **חסרונות:** יותר מדי מדדים סובייקטיביים, שיטת ניקוד הבוחנת מיקומך ביחס לאחרים ללא ציון. מי המעריך? אין הערכה של מתקני הרפת.

במזון, אנחנו המרכז! מרכז מזון נהלל

שירות | איכות | אמינות

חג אביב שמח לכל הרפתנים

מרכז מזון נהלל בע"מ
נהלל 10600, engeluzi@gmail.com
טל. 04-8112452 פקס. 04-8112403

- אין לשנע בע"ח שאינו עומד.
- בתוך הרפת שינוע בע"ח פצוע ייעשה באמצעים מתאימים.

המלטות וטיפול בוולדות:

- חצר המלטה נקייה, מאווררת ומוארת.
- עגלים ועגלות מקבלים קולוסטרם ראוי.
- עגלים קשורים/כלואים צריכים מספיק מקום להסתובב, לרבוץ ולנקות את עצמם.
- רק עגלים עם טבור יבש ושמוגלים ללכת מוצאים מהרפת.
- עגלים מועברים ממקום למקום בהליכה או בהרמה ולא בגרירה מזנב או באוזניים.

יתרונות וחסרונות פרוטוקול דיוויס:

- **יתרונות:** מדדים ברורים, שיטת ניקוד נוחה.
- **חסרונות:** הסתמכות על פרוטוקולים וניירת, אין מספיק בחינה של מצב בע"ח, אין הגדרת ניקוד וגורם מבקר.

Outline of cow welfare critical control points for dairies (טמפל גרנדין)

- פרות רובצות - אסור לגרור אותן. מותר לגרור על מנת להוציא ממכון חליבה למרבץ.
- המתת חסד - לפי הנחיות AABP - ירייה, חומר הרדמה.
- צליעות - מנה כמה צולעות ביציאה ממכון. עד 5% סביר, מעל 10% - לא מקובל.
- מצב גופני - 90% צריכות להיות עם ציון גבוה מ-2.
- עגלים - 95% חייבים להיות נקיים. קולוסטרם. הובלה רק כשהולכים ועומדים בכוחות עצמם.
- משטח לא חלק - בדוק 100 פרות ביציאה ממכון. אם 1% נופלות- המשטח לא תקין!
- הסרת קרניים - עד גיל 4 חודשים אין צורך בהרדמה.
- קטימת זנב - יש להימנע.
- לקויות מפרק הכפיתה - ציון כל פרה עם נפיחות של למעלה מ-7.4 ס"מ. עד 1% יכולות לשאת לקות זו.
- רמות אמוניה בחצר - לא יותר מ-25 ppm.
- ניקיון הפרות.
- מים נקיים.
- **יתרונות:** קצר וממצה.
- **חסרונות:** מחסור בפרמטרים, לא ברור איך מנקדים, לא ברור מה מועבר לרפתן.

ומה אנחנו צריכים בישראל (לדעתי):

1. פרוטוקול מפורט שכולל הכנה (בדיקת נתונים ושיחות עם הצוות לגבי פרוטוקולים), הגדרת גודל מדגם וגורם מבקר.
2. בחינה של הנושאים הבאים: מזון ומים, סככות ומכון, בריאות הפרות, פרוצדורות כואבות, יחסי אדם-פרה, התנהגות הפרות, עגלים/עגלות.
3. שיטת ניקוד השוואתית.
4. בניית דוח מסכם, קצר ותמציתי, עם מסקנות ברורות ופשוטות. ■